

CME

Working Paper Series 5/05

BANK OG FINANS I KINA

Arne Jon Isachsen
CME/BI

November 2005

BI

Centre for Monetary Economics,
BI Norwegian School of Management

Bank og finans i Kina

Kontroll på kapitalbevegelsene og et banksystem som ikke var fundet fra utlandet, gjorde at Kina klarte seg langt bedre gjennom kriseårene 1997-2000 enn sine naboland. Ved medlemskap i WTO i desember 2001 forpliktet Kina seg til at utenlandske banker skal ha fri etableringsrett ved utgangen av 2006.

Utenlandske banker og finansinstitusjoner har gått inn med om lag 20 milliarder dollar i ny egenkapital i kinesiske finansinstitusjoner. Det er lite i det store bildet. De kinesiske myndighetene må regne med å rekapitalisere bankene med ytterligere 300 milliarder dollar.

Manglende kunnskaper og erfaring i det å drive bank ligger bak problemet med den store andelen av lån som ikke betjenes. Manglende kultur for at man skal betale renter og avdrag på lånte midler, gjør ikke situasjonen enklere. De kinesiske myndighetene, anført av Sentralbank og Banktilsyn, er mer klar over problemene med dårlige lån enn noen.

Aksjebørsene i Shanghai og Shenzhen har ikke fungert etter hensikten. Obligasjonsmarkedet er preget av en flat og stillestående rentekurve.

En mer solid forankring for den private eiendomsretten gir større forutsigbarhet. Det vil virke stimulerende på den økonomiske utviklingen i Kina.

I en sentralstyrt planøkonomi der staten eier alle produksjonsmidlene, er det lite bruk for et banksystem. Det sentrale planleggingsorganet bestemmer hva den enkelte bedrift skal produsere, hvor den skal få innsatsfaktorer og råvarer fra, og hvilke butikker som skal motta de ferdige varene. Priser og penger er det i prinsippet ikke behov for – alt planlegges i fysiske mål og kvanta.

I realiteten trenger man priser og penger for avregning av leveranser de ulike bedriftene imellom. Men siden staten eier dem alle, blir betalingen mindre viktig. Den statsbedriften som du leder, går ikke konkurs selv om en annen statsbedrift ikke gjør opp for seg. Konsolidert for eieren, dvs. staten, vil disse mellomværende nulles ut. Konkursmekanismen glimrer med sitt fravær når alle bedriftene har samme eier.

Det blir på samme vis som når en avdeling i en norsk bedrift skylder penger for leveranser fra en annen avdeling i samme bedrift. Ingen av avdelingene går dukken om oppgjør ikke finner sted. Toppledelsen i bedriften må eventuelt ta affære. Om bedriften sett som et hele ikke er i stand til å innfri sine forpliktelser, risikerer den å gå konkurs. Hvilket betyr at ressurser som bedriften råder over, stilles til disposisjon for ny virksomhet.

Hensikten med dette notatet er å redegjøre for utviklingen fra et ”monobanksystem” til et markedsbasert opplegg for kinesisk bank- og finansvesen.¹ Den 20. oktober ble en milepæl rundet i det China Construction Bank hentet inn 8 milliarder dollar i ny egenkapital på børsen i Hong Kong – den største aksjeemisjonen i verden på fire år. Men det er langt frem før Kina har et sunt og veldrevet bankvesen.

1. Gammel moro

Sovjet og Kina, under sentralplanlegging, trengte penger for å lønne arbeidstakerne som i sin tur brukte penger til å handle for i de statseide forretningene. Eventuelt overskytende kunne man sette inn som sparing i den ”monobanken” som en planøkonomi trenger. Gosbank, het den i Sovjetunionen, Peoples Bank of China (PBC) het den i Midtens Rike. Gosbank er blitt til Central Bank of Russia. Peoples Bank of China har beholdt sitt navn, men oppgavene er endret. PBC er Kinas sentralbank.

At Peoples Bank of China har en fortid som monobank for hele Kina, ble man nylig minnet om da Huida Asset Custody Co. Ltd. ble etablert i august 2005. Oppgaven til dette selskapet er å avlaste sentralbanken for gamle utlån som ikke blir betjent. PBC bør ikke bli distraheret av oppgaver som ikke hører naturlig inn under en sentralbank. Gammel moro i form av utlån som ikke betjenes, er det mer hensiktsmessig at et eget selskap tar fatt i på profesjonelt vis. Etablering av egne foretak som overtar dårlige lån fra store banker, er noe Kina startet med allerede på slutten av 1990-tallet. Det kommer vi tilbake til om ikke så lenge.

2. Katter skal fange mus

For vel 25 år siden startet Kina på Den lange marsjen mot en moderne og velfungerende markedsøkonomi. Sentralkomiteens møter i desember 1978 markerer et vendepunkt. Økonomisk vekst får prioritet. Den enkelte leder vil nå bli vurdert ut fra hvor godt han lyktes med å innfri de økonomiske målene – ikke ut fra om han sier de rette tingene eller har de rette meningene. ”Det spiller ingen rolle om katten er hvit eller sort, bare den fanger mus”, som Deng Xiaoping så pragmatisk uttrykte det. Oppgjøret med Mao-tiden er i gang.

Året etter blir Kina anerkjent av USA, og fulle diplomatiske forbindelser etableres. I september uttaler nestformannen i Det kinesiske kommunistpartiet at kulturrevolusjonen var ”an appalling catastrophe” og det mest alvorlige tilbakeslaget for sosialismens sak siden 1949. En ny ideologisk linje stokes ut der slagordet myntet ut av Deng, ”seeking truth from facts”, angir tonen. Deng fester grepet. Han får egne folk inn i viktige stillinger.² Selv går han av som visestatsminister, men beholder jobben som øverste sjef for Peoples Liberation Army.

¹ Jeg takker Arne Bråten, Øyvind Bøhren og Hans Petter Wilse for nyttige kommentarer og innspill, og Geir Magne Tjåland for assistanse med data og kilder. Gjenværende feil og mangler er mitt ansvar alene.

² Blant dem finner vi Zhao Ziyang som Deng i 1989, under studentopprøret på Den himmelske freds plass, måtte ta et oppgjør med. Etter Dings mening var Zhao altfor imøtekommende overfor studentenes krav. Deng fant ikke tiden moden for demokrati i Kina.

I juni 1981 legges et 35.000 ord langt dokument frem for Sentralkomiteen. Her slås det fast Maos store ansvar for den venstrevridde katastrofen som kulturrevolusjonen var. "Far from making a correct analysis of many problems, he (Mao) confused right and wrong and the people with the enemy... Herein lies his tragedy."³ Kanskje som plaster på såret for dem som trengte å holde Maos minne høyt i hevd, uttaler den nye partisjefen i Kommunistpartiet noen tid senere at selv om kamerat Mao gjorde mange alvorlige feil i senere år, er det klart at hans positive bidrag er langt større enn hans feil. "His immense contributions are immortal."

3. Selvstendige kredittinstitusjoner etableres

Å gå fra et monobanksystem til et system med selvstendige og konkurrerende kredittinstitusjoner er en enorm utfordring. Men kineserne går på med krum hals. Allerede på våren 1979 starter arbeidet med å omdanne Peoples Bank of China til en sentralbank. Agricultural Bank of China og Bank of China skilles ut som egne forretningsbanker, fullt ut eid av staten. På høsten løftes China Construction Bank ut av Finansministeriet.

Fem år senere er PBC moden for å ta på seg oppgaven som sentralbank for Kina. Ytterligere lån og innskudd må ut av bøkene. The Industrial and Commercial Bank of China ser dagens lys – den største av de fire statseide forretningsbankene i landet.

I 1990 åpnes aksjebørser i Shanghai og i Shenzhen. Aksjemarkedet i Kina har ikke utviklet seg som forventet. Myndighetene sitter på om lag to tredjedeler av alle aksjer. Det legger en klam hånd over markedet. For hva vil skje med kursene den dagen staten ønsker å kvitte seg med store poster i de enkelte selskapene?

I 1996 begynte forretningsbankene å tilby sine kunder innskudd og utlån i utenlandsk valuta. Den kinesiske valutaen ble gjort konvertibel for transaksjoner på driftsbalansen. Det betyr at det ikke er noen valutamessige stengsler for kjøp og salg av varer og tjenester med utlandet. Kontrollen på kapitalbevegelser beholdes – man står ikke fritt til å handle verdipapirer med aktører i andre land.

Året før ble et forvirrende system med ulike valutakurs for ulike typer transaksjoner forlatt, og en enhetlig, fast kurs mot dollar etablert. Prisen på én dollar stod fast på 8,28 RMB (for remnimbi) helt frem til juli 2005, da en forsiktig revaluering fant sted, og det ble åpnet opp for en noe friere kursfastsettelse.

Under Asia-krisen, som startet i juli 1997, måtte mange asiatiske valutaer slippe sitt faste tak i dollaren, for så å falle som steiner. Banker i Thailand som hadde korte innlån i dollar og lange utlån i egen valuta, gikk nedenom. Myndighetene kunne ikke

³ Da det var snakk om å reise rikstretssak mot regjeringen Nygaardsvold for feil og unnfalighet før og etter 9. april 1940, uttalte stortingspresident C. J. Hambro: "De gjorde så godt de kunne. Det får være deres unnskyldning og dom." Uten noen sammenligning mellom Mao og Nygaardsvold for øvrig.

gripe reddende inn – til det var valutareservene altfor små. En valutakrise ble til en bankkrise som i sin tur førte til en allmenn og omfattende økonomisk krise.

I denne perioden holdt Kina fast på sin faste valutakurs, til tross for velmenende, men lite kloke råd om det motsatte. Kontroll på kapitalbevegelsene og et banksystem som ikke var fundet fra utlandet, gjorde at Kina klarte seg langt bedre gjennom kriseårene 1997-2000 enn sine naboland.

Asia-krisen avdekker imidlertid betydelige problem med kinesisk finansvesen generelt og dets bankvesen mer spesielt. En opprydning, som langt fra er over, til tross for milepælen som nylig ble rundet, ved at China Construction Bank gikk på børs i Hong Kong, ble startet opp. I løpet av tre år ble antall ansatte i de fire statlige forretningsbankene redusert med 200.000 til om lag 1,4 millioner. I samme periode ble 30.000 av 120.000 kontorer lagt ned.

Mer alvorlig enn en stor grad av overbemanning, er alle de lånene i kinesiske forretningsbanker som ikke blir betjent.

4. Bankkriser i Norge er ikke som bankkriser i Kina

I Kina hadde statseide foretak vendt seg til å se på kreditt fra statseide banker som en form for overføring. En kultur for at renter og avdrag skulle betales, hørte ikke med i dette bildet. Da Asia-krisen kom, ble også Kina og dets bankvesen rammet – men mindre kraftig enn mange hadde fryktet. Når bankene ble gått nærmere etter i sømmene, viste det seg at lån som ikke betjenes, utgjorde om lag 30 prosent av porteføljen. Uavhengig eksperter anslag var langt høyere. I årene som følger, må myndighetene legge inn ny kapital i bankene – kapitalisere dem opp som motregning for lån som skrives ned. Tallene for hvor mye myndighetene har gått inn med, varierer. Et anslag på 300 milliarder dollar synes rimelig. Det tilsvarer vel 30 prosent av den årlige verdiskapningen i Kina ved inngangen til et nytt århundre.

Den første store innsprøytingen av ny kapital til de fire store statlige forretningsbankene skjedde i 1999 ved at det for hver av dem ble opprettet et eget selskap som skulle ta over lån som ikke betjenes. Asset Management Corporations (AMCs) som de ble kalt, tok over dårlige lån for om lag 170 milliarder dollar. Ved utgangen av juni 2005 hadde AMCs ryddet opp i snaut 60 prosent av lånene. Men arbeidet med å drive inn midlene har gått tregere enn ventet. Man har bare lyktes med å få tilbake om lag 20 prosent av pålydende (Bottelier 2005). Etter hvert har AMCs gjort bruk av profesjonelle utenlandske aktører. Således kjøpte Goldman Sachs i desember 2001 dårlige lån for nærmere 2 milliarder RMB fra Huarong, som er AMC for Industrial & Commercial Bank of China – landets største bank.

Under den norske bankkrisen tidlig på 1990-tallet var de *beregnete tapene* i de bankene som kom under statlig kontroll, fordi aksjonærene gav opp å funde dem videre, i størrelsesorden 55 milliarder kroner, tilsvarende 13 prosent av utlånene tidlig i 1990, eller 9 prosent av BNP. Staten, hvis oppgave det er å se til stabilitet i landets finans- og pengevesen, måtte trå til med vel 20 milliarder kroner i ny egenkapital.⁴

⁴ For mer om den norske bankkrisen, se Moe, Solheim & Vale (2004).

I etterkant, fordi økonomien i landet tok seg raskere opp enn de fleste hadde ventet (hvilket også hadde sammenheng med den kontante og proaktive måten bankkrisen ble håndtert på), endte staten, overraskende nok, opp med en pen gevinst på denne redningsoperasjonen.

Da DnB og Gjensidige NOR skulle fusjonere i 2003, ville Statens Bankinvesteringsfond, som satt på nærmere 48 prosent av aksjene i DnB, bare komme til å eie 28 prosent av det nye selskapet. For å kunne ha negativt flertall, og dermed sikre at dette flaggskipet i norsk finansvesen ikke kommer på utenlandske hender, ønsket staten en eierandel på 34 prosent. Gjennom en rettet emisjon sørget man for at så skjedde.

5. Utenlandske banker slipper til

I juli 1986 startet Kina forhandlinger med sikte på å bli medlem av GATT, forløperen til dagens WTO (World Trade Organization). Det skulle gå mer enn femten år før disse forhandlingene ble brakt til en lykkelig avslutning.

Ved medlemskap i WTO i desember 2001 sikret partisejef Jiang Zemin og statsminister Zhu Rongji at Kina holder stø kurs etter at de selv var gått fra borde. Arbeidet for å bli en økonomisk stormakt, basert på frie markeder og konkurranse, ble Kina sterkere forpliktet til gjennom WTO-avtalen. Blant forpliktelsene Kina har påtatt seg som medlem av WTO, er at utenlandske banker skal ha fri etableringsrett ved utgangen av 2006.

Ved sammenligning med kjente ting fra eget land, ser vi klarere omfanget eller dimensjonene på det som foregår i Kina. Norges bankkrise skyldtes 9 prosent av BNP i uerholdelige lån. Kinas, 30 prosent eller mer.

Det tok ikke lang tid før utenlandske storbanker gikk inn i kinesiske banker. Utenlandsk eierskap er begrenset til 25 prosent. En eier kan sitte med inntil 20 prosent av aksjene. En liste over noen av de mest interessante strategiske investeringene av utenlandske banker i Kina ser slik ut:

- Desember 2001, HSBC kjøper 8 prosent av aksjene i Bank of Shanghai for 62,6 millioner dollar.
- Desember 2002, Citibank kjøper 5 prosent av aksjene i Shanghai Pudong Development Bank – Kinas niende største bank – for 72 millioner dollar.
- August 2004, HSBC kjøper 19,9 prosent av aksjene i Bank of Communication – Kinas femte største bank – for 1747 millioner dollar.
- Oktober 2004, Temasek – det statlige investeringsselskapet i Singapore – kjøper 4,55 prosent av aksjene Minsheng som er den eneste helt private banken i Kina, for 106 millioner dollar.
- Sommeren 2005 går Bank of America inn med 3 milliarder dollar for 9 prosent av aksjene i China Construction Bank (CCB) – Kinas tredje største bank. Temasek blir opp 1,7 milliarder dollar for 5,1 prosent.

- I august 2005 er Temasek på farten igjen – 3,1 milliarder dollar betaler dette statlige investeringsselskapet i Singapore for 10 prosent av aksjene i Bank of China (BOC) – Kinas nest største bank. Royal Bank of Scotland, med medinvestorer, går like tungt inn.

En forutsetning for de to siste postene i listen over var at CCB og BOC først måtte omdannes til aksjeselskaper. Det skjedde på sensommeren 2004, etter at Kinas sentralbank i januar hadde tatt 45 milliarder dollar i valutaeserver og lagt inn som egenkapital i de to statsbankene. Like mye til hver, og samtidig omdannet dem til aksjeselskaper. Som eier av disse aksjepostene ble Central Huijin Investment Ltd. etablert. Styret i dette selskapet, som, om du tenker deg litt om, ligner kraftig på vårt eget statlige bankinvesteringsfond, består av folk fra bl.a. sentralbanken og finansdepartementet.⁵

I august 2003 skilles tilsynsvirksomheten ut fra sentralbanken. Kina får sitt eget Banktilsyn; China Banking Regulatory Commission (CBRC). Dette nye tilsynet har vært en dyktig pådriver for fornyelse i kinesisk bankvesen. Dets leder, Liu Mingkang, tidligere toppsjef i Kinas nest største bank (Bank of China), har samarbeidet meget godt med Kinas sentralbank, bl.a. for å få de fire store statsbankene på beina før utenlandske banker får fri etableringsrett i Kina. Banktilsynet som har 20.000 ansatte, har også arbeidet målbevisst for å omdanne kooperative kredittforeninger til banker. Også i disse små institusjonenes bøker er det fullt av lån som ikke betjenes.

6. Dårlige lån står i kø

Utenlandske banker og finansinstitusjoner har i alt gått inn med om lag 20 milliarder dollar i ny egenkapital i kinesiske finansinstitusjoner. Det er lite i det store bildet. Men for banker som HSCB som satser tungt på Kina, er det snakk om betydelige beløp. De kinesiske myndighetene på sin side har lagt inn anslagsvis 300 milliarder dollar i friske penger i bankene – en god del av dette gjennom 2004 og 2005. For de fire store statsbankene, som har over halvparten av samlede utlån i Kina, har lån som ikke betjenes, gått ned fra 19 prosent av samlede utlån i mars 2004 til 10 prosent i juni året etter. En av de fire – Agricultural Bank of China – har en uforholdsmessig stor andel av dårlige lån. For de tre andre utgjør lån som ikke betjenes under 5 prosent av samlede utlån. Dette er mye etter norsk standard. Hjemme på vårt eget berg ligger dårlige lån for alle banker, sett under ett, for tiden på rundt en halv prosent av samlede utlån.

Bottelier (2005) anslår at banker og AMCs høsten 2005 har dårlige lån i sine bøker på mellom 350 og 400 milliarder dollar. Noe av dette vil bli drevet inn, men de kinesiske myndighetene må regne med å rekapitalisere bankene med om lag 300 milliarder dollar – en gang til.

⁵ Huijin utøver det statlige eierskapet overfor bankene. For statlige industribedrifter, etter hvert som de omgjøres til aksjeselskaper, utøver State-owned Asset Supervision and Administration Commission (SASAC) eierrollen. I Norge har vi Statens bankinvesteringsfond som en parallell til Huijin. Men en parallell til SASAC har vi ikke. Til tross for at staten eier om lag 40 prosent av aksjene på Oslo Børs.

Det er viktig å skille mellom *eksisterende beholdning* av dårlige lån, og *strømmen av nye*. I årene 2002-2004 økte bankutlånene kraftig. Prosenten som dårlige utlån utgjør, går ned. Men om utlånseksponeringen har vært for kraftig, i betydningen av at mange lån vil vise seg vanskelig å innfri, vil andelen dårlige lån senere stige. Om et slikt mønster fester seg, må myndighetene stadig inn med ny kapital. Manglende kunnskaper og erfaring i det å drive bank ligger bak problemet med den store andelen av lån som ikke betjenes. Manglende kultur for at man skal betale renter og avdrag på lånte midler, gjør ikke situasjonen enklere.

De kinesiske myndighetene, anført av Sentralbank og Banktilsyn, er mer klar over problemene med dårlige lån enn noen. I lys av WTO-avtalen som gir andre lands banker full adgang til det kinesiske marked i desember 2006, har disse to statlige institusjonene gått i bresjen for allerede nå å få utenlandske banker inn som strategiske eiere i kinesiske banker. Det er ikke primært kapitalen som utlendingene kommer med, som er viktig. Det er erfaringer og kunnskap i det å drive bank som teller. Eller som Fred Hu i Goldman Sachs uttrykker det i sitt meget gode og omfattende notat skrevet sammen med Nicholas Hope ved Stanford University:

”Strategic foreign partners have the potential to improve virtually every dimension of Chinese banks’ performance: overall governance; control and management of operations; introduction and marketing of new products; enhancement of asset quality; comprehensive, timely and accurate compilation of management information; better management of risk; stronger capital positions and better returns on equity; and rehabilitation of banks’ reputation” (Hope & Hu 2005, s. 8).

Det er særlig viktig at de fire store statsbankene finner frem til egnede, strategiske partnere. Med en eller flere anerkjente utenlandske finansinstitusjoner inn på eiersiden øker tilliten. At Bank of America og Temasek hadde store aksjeposter i China Construction Bank *før* denne banken gikk på børs, var neppe noen tilfeldighet.

7. China Construction Bank går på børs

I oktober 1979 ble China Construction Bank (CCB) skilt ut som en egen enhet fra Finansdepartementet. Tyve år senere er banken teknisk konkurs. Et nytt statlig selskap – Cinda – hvis oppgave er å ta over dårlige lån fra CCB, blir etablert. Med bedre kvalitet på de gjenværende lånene, fremstår CCB som en mer solid bank.

I mars 2005 går sjefen i CCB brått av. Etter hint fra amerikanske tilsynsmyndigheter (SEC) avdekker det kinesiske banktilsynet at Mr. Zhang Enzhao har mottatt bestikkelser. Egentlig – kunne man si – følger Mr. Zang bare tradisjon og sedvane. I 2003 ble hans forgjenger dømt til 12 års fengsel for korrupsjon. Ikke nok med det, siden september 2004 er mer enn 50 medarbeidere tiltalt for å ha stjålet 85 millioner dollar fra banken. Videre har 40.000 ansatte – av vel 300.000 – blitt strammet opp for misbruk av midler og for å gi lån de ikke har myndighet til.

Timingene kunne ikke vært mer uheldige. CCB er i forhandlinger med Bank of America og Temasek om å få disse velrenommerte institusjonene inn på eiersiden, for deretter å ta banken på børs. Statsminister Wen Jiabao vil ikke ha noe slinger i valsen. Zhang

skiftes ut med Mr. Guo Shuqing fra Kinas sentralbank. I tillegg til å bli sjef for banken blir Mr. Guo også partisekretær ved statsbedriften som CCB er. Makten samles i en hånd.

Etter kun kort tid i sjefstolen kan Mr. Guo fortelle om en underlig praksis. Partikomiteen i banken har hyppige møter hvor lånesøknader avgjøres, og nyansettelser over et visst nivå besluttes. Bankens styre møter sjelden. Styret rapporterer til Partikomiteen. Det er der makten befinner seg.

Egentlig er det ikke så uvanlig at Partikomiteen i en statsbedrift har stor makt. Det uvanlige er erkjennelsen av det. Grunnen må være at denne praksisen ikke kan fortsette om kinesiske statsbanker skal lykkes med å få inn strategiske eiere fra utlandet. Hvordan vil taperne – kadrene i Partiet – stille seg til en utvikling der eget maktgrunnlag svekkes, og med det muligheten for egen berikelse? Vil de rolig akseptere dette? Og har de muligheter til å snu en for dem lite gunstig utvikling?⁶

Brura ble skikkelig staset opp før hun ble vist frem. Sommeren 2005 var dårlige lån i CCB kommet ned på 3,9 prosent av balansen, et meget lavt tall til en kinesisk bank å være. Avkastning på egenkapital var hele 25 prosent i 2004. De siste 8 prosentpoengene kom til ved at staten frafalt krav om skatt.

Mr. Guo er mer åpenhjertig enn man kunne forvente før banken tas på børs. Ni av ti medarbeidere hvis oppgave er å vurdere risiko, sier han, er ikke kvalifisert for jobben. CCB erkjenner også at 14 prosent av utlånene er såkalte "special mention loans", dvs. lån som betjenes, men hvor låntakers stilling er blitt klart forverret.

De gode nyhetene i dette bildet er at de dårlige kommer opp på bordet. At utbredt korrupsjon avdekkes, trenger ikke bety at den er økende – godt mulig er det kontrollapparatet som etter hvert fungerer bedre. Dette er trolig vurderingen til Bank of America og Temasek som i slutten av juni 2005 kjøper vel 14 prosent av aksjene i CCB for 4,7 milliarder dollar.

Den 20. oktober går CCB på børs i Hong Kong. For 12 prosent eierskap betales 8 milliarder dollar – den største børsnoteringen i verden på fire år. China Construction Bank prises høyere enn American Express og Deutsche Bank. Bank of America og Temasek kan gni seg forsiktig i hendene; mens de betalte 1,15 ganger bokført verdi i juni, var markedet villig til å betale nesten to ganger'n i oktober.

8. Myndighetene garanterer innskytternes penger

Hva betyr det når statseide bedrifter, som har lån i statseide banker, ikke betjener sine lån? Det kan bety at det statsdrevne næringslivet sett under ett har en samlet gjeld som overstiger verdien av de samlede aktiva. Men hvem var motparten til denne gjelden – hvem sitter på fordringene? Jo, det gjør den jevne kineser som i årevis har spart ved å sette penger i banken.

⁶ Akademikere applauderer det oppgjøret som nå finner sted. Partiets rolle er bare å gi ideologisk trening for å sikre kraften i organisasjonen, sier Wang Songqi ved Chinese Academy of Social Sciences til Financial Times 29. april 2005. Overoppsyn med den daglige driften er styrets oppgave.

At et bankvesen ikke kan tillates å gå konkurs, lærte man i tredveårenes USA. Børsfallet i 1929 kunne man alltid ha håndtert. Verre var det med alle bankene som i neste omgang gikk over ende. En fjerdedel av innskuddene gikk tapt uten at sentralmyndigheter, inklusive sentralbank, grep inn. Med en slik reduksjon i formue, tørket forbruket inn og etterspørselen falt. I tillegg førte bankkonkurser til overdreven stor forsiktighet hos de gjenværende bankene. Små- og mellomstore bedrifter fikk så godt som ikke lån.

En tilsvarende tabbe vil ikke Kina gjøre 65—70 år senere. De kinesiske myndighetene er garantist for at penger i banken ikke forsvinner. Når krisen rammer, trår myndighetene til med ny kapital. Kineserne kan være trygge på at de får sine bankinnskudd tilbake. Men urolige for at skattenivået blir høyere enn det ellers ville vært fordi myndighetene trenger friske penger å dytte inn i syke banker.

Redningsaksjoner overfor enkeltbanker er én ting. Langt viktigere er det å se til at Kinas bank- og finansvesen utvikler seg i positiv lei. Med utgangspunkt i Hope & Hu (2005) skal vi nå se kort på problemene man sliter med i dag, og utfordringene som ligger foran.

9. Behov for mer levende kapitalmarkeder

Kineserne sparer mye. Når andre plasseringsformer, som aksjer og obligasjoner, ikke er særlig utbredt, ender midlene opp som innskudd i bank. Pengemengden, som i all hovedsak er innskudd i bank, tilsvarer mer enn to ganger den årlige verdiskapningen i Kina. I Norge er M2-penger om lag to tredjeparter av BNP.

Kinesiske banker har behov for å utvikle nye produkter. Ved utgangen av første halvår 2005 utgjorde lån til husholdningene vel 11 prosent av samlede bankutlån, opp fra snau to prosent ved inngangen til dette århundre. Pantelån er den største posten, men lån til bil og utdanning øker kjappere. Potensialet for vekst i forbrukslån er stort. Om bankene skal kunne ha den nødvendige kapitaldekning for slik vekst, er det viktig at rentemarginene går opp. Slik det nå ligger an, vil kinesiske banker trenge ny egenkapital fra sine eiere – staten eller markedet – om veksten i utlån fortsetter, og Basel II kravene til egenkapital skal tilfredsstilles.

Det arbeides med å få liv i kapitalmarkedene. Aksjebørsene i Shanghai og Shenzhen har ikke fungert etter hensikten. De siste fire årene har kursene på disse to børsene i gjennomsnitt falt til det halve. Av de vel 1300 selskapene som er listet, er mindre enn ti prosent private. Hovedtyngden utgjøres av statseide foretak, gjort om til aksjeselskap der noen av aksjene er solgt ut – Hydro-modellen, om du vil. Staten sitter på om lag to tredjedeler av de børsnoterte aksjene. Den ønsker å bygge seg ned, men det er uklart på hvilken måte dette skal skje. I mellomtiden blir aksjemarkedet liggende i dvale. Potensielle aksjeeiere frykter at kursene vil falle kraftig når staten, som eier aksjer til en markedsverdi på rundt 240 milliarder dollar på de to børsene, legger ut store aksjeposter for salg.

China Securities Regulatory Commission (CSRC) – motstykket til SEC i Amerika – er en pådriver for å få fart på aksjemarkedet. Institusjonen arbeider for etablering av

børs for mindre selskaper (noe à la NASDAQ og OTC-markedet i USA). Dessuten driver den med opplæring av folk i børsnoterte selskaper der temaene bl.a. er opplysningsplikten man har overfor markedet, og beskyttelse av minoritetsinteressene.

Obligasjonsmarkedet er preget av en flat og stillestående rentekurve. Ikke mye aktivitet der i gården. Men dette er også under endring. På litt sikt er det ønskelig om provinsregjeringer i større grad må gå til obligasjonsmarkedet for der å hente finansiering – og ikke som nå, bare låne i stats- eller provins-eide banker. En viktig forutsetning her er at rating-byråer etableres, som kan gi en nøktern analyse av finansene i provinsen. Husk at vi snakker om Kina, et land der syv av de 22 provinsene har flere innbyggere enn Frankrike.

Andre mekanismer for kanalisering av kreditt enn gjennom store banker er viktige skritt for en bedre fordeling av Kinas storstilte sparing. Om Kina hadde fått samme produksjonsvekst ut av sine investeringer som India, kunne kapitalbeholdningen i Kina vært 215 milliarder dollar mindre enn hva den er (Sheng 2005). I fagterminologien, Incremental Capital Output Ratio (ICOR), er klart høyere i Kina enn i India.

Med et levende aksje- og obligasjonsmarkeder blir små og mellomstore private bedrifter mindre avhengige av å skulle hente kapital fra de store statsbankene som tradisjonelt har latt hovedtyngden av sine utlån gå til statseide foretak. Videre vil et pulserende kapitalmarked være til stor nytte for pensjonsfond og forsikringsselskaper som ønsker et bredere spekter av instrumenter å plassere sine midler i.

Fravær av et skikkelig system for pantesikkerhet er med på å favorisere statseide bedrifter i lånemarkedet. Fra oktober 2004 har imidlertid bankene fått friere anledning til å prise risiko inn i renten. IMF har lagt vekt på at med høyere rente til private foretak, vil statsbankene, når de i større grad legger vekt på fortjenesten, naturlig vri utlån over til denne sektoren. I samme retning trekker etablering av registreringssystem for fast eiendom. Det gjør bruk av pantesikkerhet enklere. Imidlertid er det langt frem. Konkursloven er under revisjon. Muligheten for å ta pant til brukelighet når lån ikke betjenes, er langt mer komplisert de fleste steder i Kina enn i Norge. En mer solid forankring for den private eiendomsretten gir større forutsigbarhet. Det vil virke stimulerende på den økonomiske utviklingen i Kina (Sheng 2005).

LITTERATUR

Bottelier, P. (2005), "China financial sector issues 2005—2010. Reforms, risks and prospects", *SCID conference on China's Policy Reforms*, October 2005

Hope, N. & Hu, F. (2005), "Reforming Chinese banking: How much can foreign entry help?", *SCID conference on China's Policy Reforms*, October 2005

Hsü, I. C. Y. (1995), *The rise of modern China*, fifth edition, Oxford University Press, New York

Moe, T., Solheim, J. A. & Vale, B. (red.) (2004), "The Norwegian banking crisis", *Norges Banks skriftserie*, No. 33

Sheng, A. (2005), "Free markets and property rights: Lessons from Hong Kong", Asia Institute for Political Economy, 30 July, 2005